

"והלבנון באדיר יפול וגו'" (ישעיה י, לד). טעם שנקרא בית המקדש "לבנון", וארץ ישראל נקרא "הר", שנאמר (דברים ג, כה) "ההר הטוב והלבנון". כי ההר מובדל מן הארץ בהתרוממות, כך ארץ ישראל מובדל מכל הארצות בהתרוממות. ומכל מקום אינו נבדל לגמרי, רק כמו ההר שאינו מובדל לגמרי, שהרי שם 'ארץ' עליו גם כן. אבל בית המקדש נקרא "לבנון", כי לבנון הוא נבדל מן הארץ, שהרי זה לבנון, ואין שם ארץ עליו, רק הוא מחובר לארץ. כך בית המקדש, נבדל משאר חלקי הארץ בקדושתו להתרוממותו על כל הארץ, ואין שם 'ארץ' עליו, והוא נבדל ממנו, רק הוא עומד בארץ כמו הלבנון.

ועוד יש בזה דברים גדולים, ונתבארו בחבור גבורות ה' (פרק עא) למה נקרא בית המקדש "לבנון". והמדקדק בזה יבין, כי ב' דברים אחדים הם, וענין אחד, שבשביל שבית המקדש נבדל במעלתו משאר חלקי האדמה, הוא מלבין חטא ישראל. כמו שאמר שם (יומא לט ב) למה נקרא בית המקדש "לבנון", שמלבין עונותיהם של ישראל. כי אין הסרת החטא רק מצד המעלה הנבדלת האלקית, ובשביל זה נקרא "לבנון", כי בית המקדש מעלתו שהוא נבדל מן הגשמי, הוא האדמה, כמו הלבנון שהוא נבדל מן האדמה. ולכך הוא מכפר ומלבין עונותיהם, ואין כאן מקום זה.

לכך למעלתו אין ראוי שיפול הלבנון רק ביד מלך, שגם כן המלך הוא נבדל משאר העם. כי דבר זה ידוע כי המלך הוא נבדל מכל העם, ואין צריך לזה ביאור. ולפיכך היו המלכים נמשחים בשמן המשחה (הוריות יא ב), שהוא קדוש. כלל הדבר, כי השיב לו כי הלבנון, שהוא בית המקדש שנבדל במעלתו, אי אפשר שיפול כי אם ביד מלך נבדל מהכל, כמו שבית המקדש נבדל מהכל, ולפיכך כתיב "והלבנון באדיר יפול".

.....תן לי יבנה וכו'. יש לדקדק, למה באלו ג' דוקא. דע, כי כוונת רבי יוחנן היה אשר באלו השלושה יהיו בני חורין, ולא יכלו להם, כי בזכותם יהיה ניצל מן הכל. כי יבנה וחכמיה - יש להם בשביל זה התורה. ורבי צדוק - הוא כח שלהם בשביל תעניתו ותפילתו אל השם יתברך. ושושליתא דרבן גמליאל - הקיום שלהם מצד עצמם, מפני חשיבות מעלתם, שהם נשיאים שיש להם התוקף מצד עצמם. ועל ידי אלו ג' יהיה להם קיום, ולא ישלטו בהם שונאיהם; הן מצד התורה, הן מצד תפילתם אל השם יתברך, הן מצד עצמן, כאשר הם גדולים מיוחסים וחשובים.

וכאשר תבין ותדע, כי לכך בחר אלו ג' דברים, שאלו שלשה מוכנים שיעשה השם יתברך עמהם החסד, ויעשה דין בשונאיהם, וירחם עליהם שלא ישלטו בהם שונאיהם. והם; חסד, דין, ורחמים, שהקב"ה נוהג עם בראויו להציל אותם מן הרע. וידוע כי החכמים דביקים במדת החסד, וזהו שאמרו חז"ל (תנחומי יב ב) כל העוסק בתורה כליה, הקדוש ברוך הוא מושך עליו חוט של חסד בינו, דכתיב (תהלים מב, ט) "יומם ציוה ה' חסדו", ולמה, מפני ד"בליה שירה עמי" (שם), דהיינו שירה של תורה עמו. שהתורה תקרא "תורת חסד", שנאמר (משלי לא, כו) "ותורת חסד על לשונה". ולפיכך רצה כיבנה וחכמיה, שיהיו דביקים במדת החסד. ואחר כך רבי צדוק משלים המדה השנית, מדת הדין, בתעניתו שהיה מתענה, שבשביל זה ישלם במדת הדין מכת תענית. ושושליתא דרבן גמליאל, שהיה זרע אמת בלי פסול, ודבק בהם הרחמים, בעבור המשפחה המיוחסת הזאת. ודבר זה תבין מאוד ממה שהיה זרע יעקב בלי פסולת כלל, והיה ליעקב מדת הרחמים, ודברים אלו יש להבין מאוד מאוד. וכאשר יש להם אלו שלשה, דהיינו יבנה וחכמיה, ורבי צדוק, ושושליתא דרבן גמליאל, אז היה דביקים בכל מדותיו יתברך שהוא מנהיג בהם עולמו, ויציל השם יתברך אותם. ואין ספק בפירוש הזה למי שמבין עיקרי החכמה, כי אלו ג' דברים הם כל מדות שהוא יתברך מנהיג את עולמו בטוב, והבן הדברים היטב.

אול שדריה לטיטוס הרשע, ואמר "אי אלהינו צור חסיו בו" (דברים לב, לו). זה טיטוס הרשע, שחירף וגירף כלפי מעלה. מה עשה הרשע, תפס זונה בידו ונכנס לבית קדשי קדשים, והציע ספר תורה, ועבר עליה עבירה, ונטל עימו וגדר את הפרוכת, ונעשה נט והיה הדם מבצבץ ויוצא, וכסבור הרג את עצמו שנאמר (תהלים עד, ד) "שאגו צורריך בקרב מועדיך שמו אותותם אותות". אבל חנן אומר "מי כמוך חסין יה" (תהלים פט, טו). שאתה שומע ניאוצו וגידופו של אותו רשע, ושותק. דבי רבי ישמעאל תנא, "מי כמוך באלים ה'" (שמות טו, יא). מי כמוך באלמים. מה עשה, נטל הפרוכת ועשה כמין גרנותני, והביא כל הכלים שבמקדש, והניחן בהם, והוליכו בספינה לילך ולהשתבח בעירו, שנאמר (קהלת ח, י) "ובכן ראיתי רשעים קבורים ובאו וממקום קודש יהלכו וישתכחו בעיר אשר כן עשו", אל תקרי "קבורים" אלא 'קבוצים', אל תקרי "וישתכחו", אלא "וישתכחו". איכא דאמרי "קבורים" ממש, דאפילו מילי דמיטמרי אגליין ליה. עמד עליו נחשול שבים לטובעו, אמר, כמדומה אני שאלהיהם של אלו אין גבורתו אלא במים; בא פרעה

וטבעו במים, בא סיסרא וטבעו במים, אף הוא עומד עלי לטובעי במים. אם גבור הוא, יעלה ליבשה ויעשה עמי מלחמה. יצאה בת קול ואמרה, רשע בן רשע, בן בנו של עשו הרשע, בריה קלה יש לי בעולמי, ויתוש שמה. אמאי קרי ליה ליתוש בריה קלה, דמעלנא אית ליה, ומפקנא לית לה. עלה ליבשה, ותעשה עמה מלחמה. עלה ליבשה, בא יתוש ונכנס בחוטמו, וניקר במוחו ז' שנים. יומא חד הוה קא חליף אבכא דבי נפחא, שמע קול רופחא, אישחית. אמר, איתא תקנתא. כל יומא מייתו נפחא ומחו קמיה. לגוי יתיב ליה ארבע זווי, לישראל אמר ליה מסתייך דקא חזית בסנאך. עד תלתין יומין עביד הכי, מכאן ואילך כיון דדש דש. תניא, אמר רבי נפחא בן ערובא, אני הייתי בין גדולי רומי, וכשמת פצעו את מוחו, ומצאו בו כצפור דרוו משקל שני סלעים. במתניתא תנא, כגוזל בן שנה משקל שני לטרין. אמר אביי, נקטינן, פיו של נחושת, ורגליו של ברזל, וציפרניו של ברזל. כי הוי מיית, אמר להו לקלויהייה לההוא גברא, וכדרו לקטמיה אשב ימי, דלא לשכחיה אלהא די יהודאי ולוקמא דינא, עד כאן.

זה המאמר יש לדקדק בו הרבה מאוד. וזה, כי אף על גב שהיה טיטוס רשע גמור, אין דרך מי שהוא מלך, כמו שאמר (ישעיה י, לד) "והלבנון באדיר יפול", שנהג בדבר פחיתות כמו זה, שיציע ספר תורה, ויהיה נוהג נזות, שהוא גנאי ומאיס. ועוד, ענין הנס שנעשה, שהיה הדם מבצבץ, למה יצא דם, ונס הזה שלא לצורך היה לגמרי, כי למה הוא זה. ועוד קשה, שאמר "מי כמוך חסין יה", שאתה שומע ושותק, כל זה קשה כי למה ישתוק לרשע כמו זה, ולבני אהרן נדב ואביהוא שנכנסו להקטיר קטורת לא שתק (ויקרא י א. ב.) ולזה שתק.

דע כי טיטוס הרשע, אי אפשר שלא היה רשע, והרי על ידו חרב הבית הקדוש, הוא בית אלקינו, ולפיכך רשע גמור היה. ומה שמספר עליו ביוסיפון שלא היה רשע, אבל היה מרחם על הבריות, כל זה אינו, כי דבר שאי אפשר הוא, כי מי שהוא טוב לא יבא ממנו רע כלל, ואיך יבוא רע, כמו זה, ממי שיש בו דבר טוב מה. ואם תאמר, למה לא אירעו דברים אלו לנבוכדנצר, שגם הוא הרשיע ושרף בית אלקינו, ולמה לא אירע לו כל אשר אירע לטיטוס, והלא בית המקדש ראשון יותר בקדושה עוד מן בית שני. ויש לך לדעת, כי נבוכדנצר שהחריב את הבית, לא עשה זה רק בשביל שלא היו רוצים להיות כפופים תחתיו, שהרי מרדו בו, כדכתיב בקרא (מ"ב כד, א). ולפיכך לא היה נבוכדנצר מתנגד אל קדושת בית אלקינו כמו זה, שהרי בבית שני היו רוצים להיות כפופים תחתיו, ובו לא מרדו מעולם. כי הקיסר שמרדו בו בדבר הקרבן, אף שאינו כל כך מרידה, כבר מת. רק כי כל כונתו היה רק להשחית ולקלקל בלא טעם כלל, ולפיכך עשה לו הקדוש ברוך הוא כדינו, וכמו שיתבאר בסמוך.

ואפילו אם נודה לבעל יוסיפון שדיבר טוב מלשרוף בית המקדש, זה כדרך הרשעים מדברים בפיהם, ולבם אין אתם. או שעשה כל זה כדי לעשות בבית המקדש כרצונו, להשתבח ולהתפאר בו שיהיה הבית הגדול והקדוש תחת ידו. והוא יתברך גרם שלא יהיה בית קדשנו ותפארתנו ביד הערל והטמא הזה, ולכך נשרף. כי אין ראוי למעלת קדושתו של בית המקדש, אשר שמו יתברך נקרא על הבית, שיהיה תחת זרים ורשעים כמו אלו אף זמן מה, שהרי בסוף בודאי יהיה שורפו, ולכך נשרף מיד. אבל בודאי הוא היה ראש המשחיתים, שהשחית בית אלקינו, ואיך יבוא דבר כזה אם לא על ידי ראש המשחיתים, שהיה מוכן להשחיתה. ולפיכך מתחלה כי שדר עליהו לנירון קיסר, שהוא לא היה בתכלית הרשעה, והיה מצות הקיסר עליו שיהיה מחריב ירושלים, אי אפשר רק שיתגייר. מאחר שהקיסר רצה להכריחו לדבר רע שאינו מוכן לו, וכל מי שרוצה להכריח אחד לדבר שאינו מוכן ומסוגל אליו, כמו הקיסר שהיה רוצה להכריח את נירון קיסר שילחם עם ישראל וישרוף הבית, ולפיכך היה מתחזק נירון קיסר כנגד זה, והיה מתגייר לגמרי. אבל טיטוס הרשע מוכן היה אל הרשעות.

ומה שאמר שתפס זונה בידו ונכנס לבית המקדש. פירוש שהרשע הזה כאשר נכנס למקום הקודש לחבל אותו, אין ספק שהיה יוצא מרשות הקדוש ברוך הוא ודבק באלהי נכר. וזה נקרא ש'תפס זונה', כי עבודה זרה נמשלה כזונה, כי בכל מקום גבי עבודה זרה כתיב "זונה" (ויקרא יז, ז) "ולא יבחו עוד זבחיםם לשעירים אשר הם זונים אחריהם". וגבי מולך כתיב (שם כ, ה) "והכרתיו אותו ואת כל הזונים אחריו". וכן (במדבר טו, לט) "לא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם". ובא לומר כי עכשיו שבא להשחית את ביתו הקדוש, נתחבר לזונה לגמרי, הוא העבודה זרה.

ועוד בא לומר, כאשר בא למקום קדשי הקדשים, ששם ויעוד שכינה והחבור עם ישראל, כי מקום ויעוד שכינה היה על ידי הארון, ששם לוחות הברית שכרת עם ישראל. וכן שם ספר תורה (ב"ב יד ב). שנקרא "ספר הברית" (שמות כד, ז), שהקב"ה יש לו חבור עם ישראל. הנה התורה והלוחות, שהם בארון, הם עצם החיבור שיש להקב"ה עם ישראל. ולפיכך על הארון היו

הכרובים, "ופניהם איש אל אחיו" (שמות כה, כ), "כמעט איש ולוית" (מ"א ז, לו). כשעלו לרגל היו מגביהם להם הפרוכת, והיו מראים להם הכרובים (יומא נד א), כלומר שחבת הקדוש ברוך הוא אל ישראל כמו זכר אל הנקבה דרך משל. ותוך הארון הוא החבור והדיבוק, וזה על ידי התורה והלוחות. וזה שאמר שלמה (שה"ש ג, י) "דפידתו זהב מרכבו ארגמן חוכו רצוף אהבה". שכל המקרא נאמר על המשכן. "חוכו רצוף אהבה" כרובים ולוחות, כך פירשו ז"ל (שהש"ר ג, ח). נמצא כאשר תבין כי החיבור עצמו היה הארון.

ספר נצח ישראל פרק נב

התבאר לך דבר מקדושת ירושלים וממעלתה. אך הדבר שהוא קודש קדשים הוא בית קדשינו ותפארתינו, שיהיה לעתיד ובמהרה בימינו. אמרינן בפרק האשה (פסחים פח א) אמר רבי אליעזר, מה דכתיב (מיכה ד, ב) "והלכו גוים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלקי יעקב", 'אלקי אברהם' 'אלקי יצחק' לא נאמר, אלא 'אלקי יעקב'. לא כאברהם שכתוב בו "הר", שנאמר (בראשית כג, יד) "בהר ה' יראה". ולא כיצחק שכתוב בו "שדה", שנאמר (בראשית סג) "ויצא יצחק לשוח בשדה". אלא כיעקב שקראו "בית", שנאמר (בראשית לה, ז) "ויקרא יעקב למקום אל בית אל", עד כאן. וביאור ענין זה, דע כי בית המקדש הוא המקום שהשם יתברך יש לו חבור ודביקות עם התחתונים, שזהו ענין בית המקדש. ומפני שמדת אברהם הוא מדת החסד, והחסד מתדמה כהר, לפי שכל חסד הוא גדול. כי מי שהוא מדקדק עם אחר, משהו המדה ביושר, ואינו נכנס לפניו משורת הדין. אבל בעל החסד אינו מדקדק, ועושה חסד גדול, וכדכתיב (תהלים לו, ו) "צדקתך כהררי אל". כי הצדקה והחסד של השם יתברך הוא גדול, ואינו משהו המדה ביושר, כמו שהוא עושה בעל מדת הדין. ומפני כי על ידי מדה זאת יש אל השם יתברך חבור לתחתונים, קרא אברהם בית המקדש - שבו חבור השם יתברך לתחתונים - "הר", לפי שעל ידי מדת אברהם - שהיא מדת החסד - החבור הזה.

וכן יצחק שהיה מדתו מדת הדין, שעושה מעשיו ביושר וברדין. וגם מדה זאת מדה אלקית, ועל ידי מדה זאת גם כן יש אל השם יתברך חבור ודביקות אל התחתונים להיות ביניהם. ולכן קרא יצחק את בית המקדש 'שדה', כי השדה הוא שוה וישר, ודבר זה מתייחס אל מדת הדין, שהוא ישר.

אמנם יעקב קראו 'בית', שדבר זה מיוחד למדתו, שמדת יעקב מדת רחמים, וזהו עצם החבור. שאינו דומה מדת אברהם, אף על גב שעל ידו יבוא לכלל הדבוק האלקי, אין מדה זאת - שהוא מדת אברהם - עצם החבור. וכן אף על גב שמדת יצחק - שהוא מדת הדין - סבה שעל ידו הדיבוק האלקי לגמרי, אין זה עצם הדיבוק. אבל מדת יעקב - שהוא מדת רחמים - הוא הדבוק בעצם לגמרי. כי זה ענין הרחמים, האהבה והחבור. שכבר בארנו זה כי "אוהב" תרגומו 'מרחמוהו' (בראשית כה, כח). וכן בלשון חכמים (כתובות קה ב) 'אל לדין אינש מאן דמרחם ליה', ודבר זה ידוע. והאהבה היא הדבוק והחבור בעצם, שכאשר דבק נפשו, כמו האב לבן והאם לבנה, מרחם עליו, כמו שהתבאר למעלה דבר זה, עיין שם. ולפיכך מדה זאת בעצמה הוא סבה אל החבור שיש אל השם יתברך לתחתונים, ודבר זה ידוע למבינים.

ולפיכך לא היה מי שקראו 'בית' רק יעקב, כי הבית ששם הדירה, הוא החבור בעצם. ולפיכך אברהם, וכן יצחק, אין מדתם מביא החבור הזה - שהוא בבית המקדש - בעצם, רק שלא בעצם. ודבר זה יש לו הסרה, וכמו שהתבאר לך פעמים הרבה, כי הדבר שאינו בעצם, רק בשביל סבה מה, יש לו הסרה. אבל דבר שהוא כך בעצמו, אין לו הסרה, שכן הוא בעצמו. ולפיכך מצד מידת יעקב החבור בעצם, ולדבר זה אין לו הסרה, ולפיכך קרא אותו יעקב 'בית'. ולפיכך נאמר (מיכה ד, ב) "ואל בית אלקי יעקב", שהכוונה בזה שהבית הזה, שהוא החבור של השם יתברך עם הנמצאים בעצם, הוא בשביל "אלקי יעקב", אשר מדת יעקב גורם דבר זה שהשם יתברך רד עם התחתונים על ידי החבור בעצם. ואמר "אל בית אלקי יעקב", רוצה לומר כי הבית עשוי לדירה, לכן הוא חבור בעצם, ודבר כזה אין לו הסרה. אבל ההר והשדה אינו כך, ואם יש לאחד שם דירה, הוא לזמן, בשביל שהיה חפץ לדור שם, ויוסר דבר זה, מאחר שאינו עשוי לדירה. ואינו כמו הבית, כיון שהוא עשוי לדירה, לא יסולק דבר זה.

ספר נצח ישראל פרק ח

במסכת תענית (כו א), ה' דברים אירעו את אבותינו בי"ז בתמוז, וחמשה בתשעה באב; בי"ז בתמוז - נשתברו הלוחות, ובוטל התמיד, וחובקעה העיר, ושרף אפוסטמוס את התורה, והעמיד צלם כהיכל. בתשעה באב - נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ, וחרב הבית בראשונה, ובשניה, ונלכדה ביתר, ונחרשה העיר, עד כאן המשנה. וקאמר שם (כח ב) בי"ז נשתברו הלוחות, דתניא זכר. ובוטל התמיד - גמרא. והובקעה העיר - בי"ז הוא דהוי, והכתיב (ירמיה נב, ו) "בחדש הרביעי בתשעה לחדש וכו'". אמר רבא לא קשיא, כאן במקדש ראשון, כאן במקדש שני. ושרף אפוסטמוס את התורה - גמרא. והעמיד צלם כהיכל - דכתיב (דניאל יב, יא) "ומעת הוסר התמיד ולתת שקרין שומם". וחד הוי, והכתיב (דניאל ט, כו) "על כנף שקוצים משומם". אמר רבא,

תרי הוו, ונפל חד על חבירה וקטעיה ידיה, ואשחכח דכתיב את צבית לאחורוי ביתא וידך אשלימת ליה. בט' באב נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ, דכתיב וגו' עד (במדבר יד, א) "ויבכו העם כלילה ההוא". אמר רבי אבא אמר רבי יוחנן, אותו יום ערב תשעה באב היה, אמר הקדוש ברוך הוא, אתם בכיתם בכיה של חנם, אני אקבע לכם בכיה לדורות. חרב הבית בראשונה, דכתיב (מ"ב כה, ח) "בחדש החמישי וגו'", אי אפשר לומר בשבעה, שהרי כבר נאמר (ירמיה נב, יב) בעשור. אי אפשר לומר בעשור, שהרי כבר נאמר בשבעה. הא כיצד, בשבעה נכנסו להיכל, ואכלו וקלקלו בו שביעי שמיני, תשיעי סמוך לחשיכה הציחו בו את האור, והיה דולק והולך כל היום כולו, שנאמר (ירמיה ו, ד) "אוי נא לנו כי פנה יום כי ינטו צללי ערב". והיינו דאמר רבי יוחנן, אלמלא הייתי באותו הדור לא קבעתי אלא בעשירי, מפני שרובו של היכל נשרף בו. ורבנן אמרי, אחלתא דפורענות עדיפי. ובשני מנלן, דתניא מגלגלין זכות ליום זכאי, וחובה ליום חייב. אמרו, כשחרב בית המקדש ראשון אותו יום ערב ט' באב הוה, ומוצאי שבת היה, ומשמרתו של יהוירוב היתה, והלויים עומדים על דוכנם ואומרים שירה. ומה שירה היו אומרים, (תהלים צה, כג) "וישב עליהם את אונם וברעתם יצמיחם". ולא הספיקו לומר (שם) "יצמיחם ה' אלקינו" עד שבאו גוים וכבשו, וכן בשניה. ונלכדה ביתר, ונחרשה העיר וכו'.

..... אבל הזמן אשר היו גוברים המתנגדים להם, והיו מחריבים אותם, הוא בתמוז ואב, שהם בקצה החמימות, והם בקצה כאשר גבר החמימות. ומורה כי לחורבן ישראל ותגבורת האומות יהיה קצה וסוף, כי כל דבר שהוא קצה יש לו סוף, כמו שמשמע לשון 'קצה'. ואין לך נטיות קצה יותר כמו כאשר הוא בתמוז ובאב, שאז השמש בתכלית תוקפה וגבורתה. וזה הזמן הוא הפך הזמן המיוחד לישראל, שהוא הזמן אשר בו השווי. ושבעה עשר בתמוז הוא התחלת הקצה, וט' באב הוא תכלית הקצה, ולפיכך אלו שני זמנים מיוחדים אל כחות המתנגדים אל ישראל. ומפני כי הזמן הזה מיוחד שהוא מתנגד אל הקדושה, ולפיכך בי"ז בתמוז ובט' באב אירע בו עשרה דברים. כי מספר עשרה מיוחד לדבר שהוא קדושה, כי כן אמרו (ברכות כג ב) אין קדושה בפחות מעשרה. ועוד, מספר עשרה מורה שהזמן מתנגד לישראל לגמרי, עד שאין על זה, ולכן עשרה דברים אירעו, כי המספר מגיע עד מספר עשרה, ואחר עשרה חוזר למנות אחד עשר שנים עשר, והרי אין על מספר עשרה. ומפני כי הזמן הזה מתנגד לישראל עד שאין על זה, לכן היה חמשה בי"ז בתמוז, וחמשה בט' באב, והם עשרה.

..... ומפני ש"ז בתמוז הוא התחלת הקצה, ולפיכך כל ה' דברים שבו נעשו אינם גמר פורעניות. כי מה ששברו לוחות אינו תכלית פורעניות, שהרי אפשר באחרים. כי זה הזמן הוא התחלת הקצה, ואינו גמר, רק בט' באב תכלית הקצה. וכן מה שבטל התמיד אינו תכלית הפורעניות, עד שחרב הבית. וכן מה ששרף אפוסטמוס התורה אינו תכלית פורעניות, שהרי אפשר באחרת. וכן מה שנבקעה העיר אין זה גמר פורעניות, רק כשחרב הבית. וכן מה שהעמיד צלם כהיכל אין גמר של פורעניות, רק כשחרב הבית. ולפיכך אלו חמשה דברים אירעו בי"ז בתמוז.

אבל בט' באב הוא גמר פורעניות בתכלית, מה שנגזר גזירה לאבותינו שלא יכנסו לארץ, וכן חורבן הבית בראשונה, ובאחרונה, וכן מה שנלכדה ביתר, וכן מה שנחרשה העיר. ולפיכך אלו חמשה דברים אירעו בט' באב. ואלו חמשה דברים שהיו בי"ז בתמוז, שנהפך להם יד הימין לשמאל, כמו שאמרנו לפני זה, ולכן לא היו החמשה הראשונים כמו החמשה האחרונים. כי חמשה הראשונים נגד יד הימין, שהוא התחלה. ולכן היו אלו חמשה שאירעו בי"ז בתמוז התחלת פורעניות. אבל חמשה שאירעו בט' באב גמר פורעניות, מפני שהם כנגד יד שמאל, שהיא השניה, והיא גמר.

גבורות ה' פרק צא

התבאר לך כי בית המקדש הוא שלימות אחרון לעולם ודבר מבואר הוא זה. ולכן כאשר אמרו כמה מעלות טובות למקום מספר המעלות זו אחר זו עד המעלה האחרונה ובנה לנו בית הבחירה לכפר על כל עונותינו, הנה זהו המעלה האחרונה כמה שבנה להם בית המקדש שבאותה מדרגה ומעלה אחרונה הגיעו ישראל אל הרביקות בו לגמרי כמה שיהיה שכירתו ביניהם בקביעות:

ובפרק טרף בקלפי (יומא ל"ט ע"ב) אמר ר' יצחק בר אבדימי למה נקרא שמו לבנון שמלכין עונותיהן של ישראל ע"כ. ביאור זה כי בית המקדש בארץ מפני שיש לו מעלה אלהית נבדלת ראו שיהיה נקרא בשם לבנון שהוא לשון לבון, כי דבר שהוא חמרי בעבור עכירת החומר אין מתיחס אל הלבון כי הלבון יש בו זוהר אבל דבר שיש בו עכירות אין בו זוהר, ולכן דבר שהוא נבדל מן הגשם ראוי שיהיה נקרא על שם לבון שהוא מורה על הבהירות ואל דבר זה מתיחסים אותם שאין להם חומר עכור, ולפיכך בית המקדש נקרא לבנון כי בית המקדש העיקר שלו אינו העצים והאבנים שהם טפלים אצל עיקר המקדש שהוא המדרגה הנבדלת שיש במקדש כמו טפלים הגוף של אדם אצל הנשמה. ולפיכך הוא גם כן מלכין עונותיהן של ישראל, שכבר אמרנו לך בפרק שלפני זה כי החטא הוא בגשם וכל דבר הבטלי גשמי הוא מסולק מן החטא, ולפיכך ישראל שיש להם בית המקדש יש להם כפרת חטא כמה שהבית זה נבדל וכל ענין נבדל בו הסתלקות החטא. ולפיכך לא היה מנהג בית המקדש על פי הטבע החמרי רק בנסים כוללים כמו ששינוי (אבות פ"ה) עשרה נסים נעשו לאבותינו